

НАЦІОНАЛЬНИЙ
"ОСТРОЗЬКА

УНІВЕРСИТЕТ
АКАДЕМІЯ"

УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ ТОВАРИСТВО

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Історичні науки

В И П У С К 8

О С Т Р О Г 2007

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УІТ

Джерельна база вивчення історії Товариства представлена широким колом історіографічних джерел: документальних, наративних та аудіовізуальних. Використані *оо'кумешпальні* джерела, класифікуючи за змістом, можна поділити на так; основні групи:

- 1) програмні матеріали і статuti;
- 2) діловодчий матеріал (картотеки Товариства за різні роки, членські заяви, анкети, збіркові листи та ін.);
- 3) інформаційні матеріали ("Обіжні листи", повідомлення, оголошення, програми конференцій і конгресів, каталоги книжкових видань);

4) звіти з діяльності осередків УІТ та Товариства є цілому.

Наративні джерела поділяємо на такі групи:

- 1) бюлетень Товариства;
- 2) публікації журналу "Український історик", зокрема рубрики "Хроніка", "Іп Мегпогіат". "Конгреси, конференції, презентацій" та ін.;
- 3) епістолярій (офіційний та приватний);
- 4) спогади й щоденники;
- 5) опубліковані інтерв'ю з членами Товариства;
- 6) біографії (автобіографії, нариси, некрологи гаін.);
- 7) повідомлення в пресі ("сторінки УІТ" в газетах "Свобода" та "Америка");
- 8) книжкові видання, наукові статті, археографічні публікації членів Товариства;
- 9) бібліографії.

Аудіовізуальні джерела до історії Товариства иредс: явлені

- 1) фотодокументами;

2) Фонодокументами.

Дві перші та частина третьої групи джерел включають опубліковані та неопубліковані матеріали.

Неопубліковані джерела, які містять інформацію до історії УІТ до 1991 р., на жаль, значною мірою розпорошені по різних державних і приватних архівах в Україні (поточні архіви наукових установ, поточні архіви осередків УІТ, приватні архіви деяких членів Товариства) та за її межами в архівах українських і неукраїнських наукових установ та приватних збірках. Зокрема, поза Україною значна кількість матеріалів до історії УІТ зберігається в архівах Товариства в Кенті та Нью-Йорку (США), архіві представництва УІТ в Канаді (Торонто), приватних архівах активних членів Товариства та його представників в Німеччині Т. Мацькова (Гейдельберг) та О. Вінтоняка (Мюнхен). Крім того, матеріали до історії УІТ нами було знайдено в Архиві Української Вільної Академії Наук у США (переважно йдеться про біографічні анкети і матеріали членів УІТ, які також були членами УВАН), в Бахметевському архіві Колумбійського університету (зокрема, листи О. Оглоблина, І. Полонської-Василенко, В. Дубровського, П. Одарченка, О. Прицакати ін.).

Джерела до історії Товариства зберігаються також в архіві Діопезіатського центру імміграційної історії (Trie Immigration History Research Center) Міннесотського університету (Міннеаполіс, США). Це листування та біографічні матеріали І. Витановича, М. Чубатого та Л. Биковського у фонді Організації державного відродження України (далі - ОДВУ), архіви І. Вигановича та О. Грамовського, в яких зберігаються також матеріали членів УІТ Л. Биковського, М. Чубатого, Р. Климкевича, Є. Онацького та ін. Інформативне листування знаходиться також в архіві Українського Діопезіатського Музею і Бібліотеки (Стемфорд, США) - в фондах М. Чубатого, В. Ленчика. Біографічні матеріали членів УІТ довоєнного періоду та часу Другої світової війни зберігаються також в Центральному державному архіві Вищих органів управління та влади України (ф. 3859 "Український вільний університет в Празі", ф. 3795 "Українська Господарська Академія в Чехословацькій Республіці м. Подебради", ф. 4372 "Українське Історико-Філологічне Товариство в Празі*. 1923 - 1944", ф. 3972 "Український Педагогічний Інститут- ім. Драгоманова в Празі" та ін.)-

* Правильна назва Товариства - Історико-Філологічне.

Про реакцію радянських та партійних органів на публікації "буржуазних націоналістів" можна дізнатися на основі матеріалів Центрального архіву громадських об'єднань України.

Найбільший масив джерел зберігається в архіві Українського історичного товариства в м. Кенті (CLLIA)¹. Архів УІТ було закладено від часу постання Товариства у 1965 році. В ньому зберігаються матеріали адміністрації УІТ, редакційний архів журналу "Український історик", а також низка приватних архівів, які містять як епістолярій, так і різноманітні матеріали до історії УІТ та Українського генеалогічного і геральдичного товариства. Матеріали архіву УІТ поділяються на фонди і справи.

Джерела до історії Товариства його керівництво намагалося публікувати, з одного боку, для популяризації діяльності УІТ, з іншого - свідомо таким чином зберігаючи їх до наступного вивчення його діяльності. Головна увага приділялася публікації офіційних документів та статей програмного характеру, а також епістолярію, біографічних матеріалів, спогадів, бібліографічних матеріалів вчених. При цьому більшість матеріалів друкувалися на сторінках журналу УІТ "Український історик", а також в інших виданнях. Останнім часом частину документів бюлетені і т.зв. "обіжні листи" - було опубліковано в збірці "Матеріали до історії Українського історичного товариства" [27].

Важливе значення в якості джерела мають *програмні статті, комунікат (програма діяльності) і статуту*. Статті публікувалися в "Бюлетені" УІТ та в журналі "Український історик". У статтях, написаних переважно О. Оглоблиним, Л. Винарем, Р. Климкевичем та ін., наголошувалося на актуальних проблемах тогочасної історіографії, в них розглядалися різні питання розвитку Товариства і журналу. Важливо, що ці статті не лише декларували основні засади діяльності УІТ, а виносили на загальне обговорення найактуальніші науково-організаційні, фінансові та ін. питання, що свідчить про намагання керівних органів Товариства залучити до участі у його діяльності всіх членів і дає важливу інформацію про основні засади діяльності товариства.

Поява статутів УІТ пов'язана з кількома факторами. З одного боку, статут завжди є обов'язковою основою діяльності будь-якої

¹ Сьогодні розпочато передачу архівних матеріалів УІТ в Україну, де вони будуть зберігатися у Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. Н. Стефаника.

наукової громадської організації чи товариства і УІТ також потребувало врегулювання засад своєї діяльності. Саме тому перші статuti було обговорено в 1965 та 1967 рр. [27, 47-49]. Статuti декларували мету, основні завдання УІТ, обумовлювали терени діяльності Товариства, мови публікації досліджень, різні аспекти членства (категорії, ступінь участі у прийнятті рішень, наявність або відсутність спеціальної освіти для певних категорій, умови припинення членства тощо). Обговорювалося й розмір та умови сплати членських внесків та обов'язковість передплати журналу УІТ "Український історик". Також визначалися керівні органи УІТ і умови припинення діяльності Товариства.

З іншого боку, статут був також потрібний для легалізації діяльності УІТ на теренах США та інших країн, офіційному оформленні Товариства як неурядової неподаткової організації, члени якої свої пожертви на її діяльність можуть оформляти відповідно до податкового законодавства країни перебування - зокрема, США. Це викликало появу перекладу основних положень українського статуту англійською та німецькою (при легалізації в Німеччині) мовами. Ці документи зберігаються в архіві УІТ.

Діловодні матеріали, які відображають діяльність Товариства і містять важливу інформацію щодо його членів, зберігаються в архіві УІТ в Кенті і не опубліковані. Це - картотеки Товариства за різні роки, що містили поабетковий комплекс персональних карток, в яких зазначалися імена, прізвища та адреси членів і вказувалося про сплату ними членських внесків та здійсненні пожертви. Інформація карток щодо фінансової підтримки Товариства його членами фіксувалася також у фінансових книгах УІТ, де записувалися всі членські внески чи пожертви. До цієї групи джерел відносимо також членські заяви та анкети, які містять важливу біографічну інформацію про членів Товариства. При проведенні ювілейних чи інших акцій по збиранню коштів (т.зв. "збіркових акцій") членам Товариства розсилалися спеціальні бланки для вписування прізвищ жертводавців та суми пожертви - т.зв. "збіркові листи", які також містять важливу інформацію про фінансову підтримку УІТ його членами. Крім того, до цієї групи джерел відносимо фінансові документи, пов'язані зі здійсненням окремих книжкових видань та виданням журналу (у фонді редакції журналу "Український історик", який є складовою архіву УІТ в Кенті).

Неабияке значення для дослідження історії УІТ мають *інфор-*

маційні матеріали про діяльність Товариства (обіжні листи, повідомлення, оголошення, програми конференцій і конгресів, каталоги книжкових видань та ін.).

Листовний зв'язок був і залишається одним із основних методів спілкування членів Товариства, що викликало появу специфічного документального джерела, що виконувало інформаційні функції і було подібним до т.зв. "циркулярів" - *"Обіжних листів"* або *"Обіжників"*. Від травня 1965 р. вони розсилалися секретарем, а пізніше - секретарем або президентом УІТ членам Товариства з метою ознайомлення з актуальними питаннями його життя і тому висвітлюють різні аспекти його діяльності, включно з метою і завданнями Товариства. Зокрема вже у першому було вміщено інформацію про постання УІТ у березні того ж року шляхом листовного референдуму 45 членів-засновників, вибір Управи, умови членства у Товаристві, розміри членських внесків, про представництва, заснування архіву, про те, що офіційним представником Товариства на Міжнародному історичному конгресі у Відні став проф. Ігор Каменецький [27, 266-268]. В інших обіжниках міститься інформація про зміни в системі членства УІТ, співпрацю Товариства з іншими установами, зміни у змісті та напрямках "Українського історика", про видання УІТ тощо. Виявлені на сьогодні обіжники опубліковано [27, 264-366].

Важливим інформаційним джерелом є *пресові повідомлення та сторінки УІТ в пресі*. Вони з'являлися в газетах "Свобода", "Америка", "Новий шлях", "Українське слово" та ін. Пресові повідомлення й матеріали подавалися до друку як членами Товариства, так і особами, які не належали до УІТ. Такі матеріали містять інформацію, яка дозволяє встановити хроніку найважливіших подій з історії УІТ, уточнити біографії членів Товариства, відтворити процес створення матеріальної основи його діяльності, дізнатися про найважливіші публікації тощо. Крім того, ці джерела демонструють намагання популяризувати діяльність Товариства його Управою і членами. Існування протягом довгого часу окремої сторінки УІТ в газетах "Свобода" та "Америка", де друкувалися як документальні, так і наративні джерела до історії Товариства, на наш погляд, свідчить також про авторитет УІТ серед української громадськості.

Програми наукових конференцій, конгресів УІТ та тих, що відбувалися у співпраці з іншими науковими установами, наукових доповідей та зустрічей із громадськістю часом містять інфор-

«ашю, що відсутня в інших джерелах. Переважно зберігаються ЛОНИ в окремому фонді архіву УІТ в Кенті. Таке ж значення мають і програми наукових імпрез, в яких брали участь члени УІТ, гадані іншими науковими установами. Повідомлення про конференції та проблеми, які обговорювалися під час їх проведення спільні видання та інші форми співпраці містять також періодичні інформаційні видання як УІТ, так і інших наукових установ ("Вісник" (НТШ), "Бюлетень", "Літопис", "Новини з академії" (УВАН)) та ін. Інформацію про співпрацю з УІТ з українознавчою програмою Іллінойського університету в Урбана-Шампейн під керівництвом Дмитра Штогрини під час щорічних українознавчих конференцій, започаткованих з 1982 р., включено до видання "Четверть століття українського чину" [35], яке містить програми українознавчих конференцій в Урбана-Шампейн. Окреме місце серед джерел посідають каталоги книжкових видань УІТ, що видавалися невеликими "метеликами" на 2 чи 4 сторінки і призначалися для інформування членів Товариства про книги, які можна було придбати. В умовах відсутності інших переліків видань УІТ саме каталоги, що зберігаються в архіві УІТ в Кенті, уможливають узагальнення інформації про книги, видані Товариством протягом його існування.

Важливим джерелом, де фіксувалася діяльність окремих осіб УІТ, що діяли в різних країнах, є *звіти* з їх діяльності, які зберігаються в архіві УІТ і лише незначну частину яких було опубліковано в журналі "Український історик", а також звіти керівництва Товариства, переважно більшість яких було опубліковано. Крім того, після легалізації УІТ в США і одержання статусу неприбуткової недержавної організації до американського уряду щорічно подавалися фінансові звіти, які також є важливим історичним джерелом (зберігається в архіві УІТ).

Наративні джерела до історії УІТ представлені кількома групами. Комплексним джерелом є *бюлетені* наукових установ, що виходили з відповідною періодичністю, і виконували функцію інформаційного видання, в якому інформувалося про найважливіші події в діяльності установи та загальному науковому житті. Більша частина таких бюлетенів, на жаль, для сучасного матеріалознавця переважно невідомі, бо видавалися малими тиражами, часто - на правах рукопису мімеографічним (циклостиленим) способом, і через це вони практично відсутні в бібліотеках, та й архівах. До таких видань належать "Бюлетень" [3; 4]

Та "Літопис" [8; 33] Української Вільної Академії Наук ("Бюлетень УВАН" видавався в Німеччині в 1946 - 1947 рр., пізніше - в США; "Літопис УВАН" - в 1947 - 1948 рр. - в Німеччині, пізніше - в Канаді [9, 11-12]), "Новини з Академії" - видання УВАН у США, "Бюлетень НТШ в Америці", "Бюлетень Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства" (США) та ін.

"Бюлетень Українського Історичного Товариства" видавався з січня 1967 по "друге чвертьріччя" 1972 р. за редакцією Романа Оріона Климкевича (1920 - 1992) на правах рукопису циклостилем (мімеографія) [2; 5]. За час видання вийшло 34 числа, деякі з них мали додатки (ч. 8 та 10). Редактором видання був Р.О. Климкевич [1; 14] - відомий український геральдик, дійсний член багатьох наукових, в тому числі й міжнародних, товариств. Від 1990 р. до сьогодні "Бюлетень" видається типографським методом без вказівки на редактора, яким є Л. Винар. В обох редакціях "Бюлетеню" можна знайти важливу інформацію про діяльність Товариства. Крім повідомлень про наукові конференції, видання, списки жертводавців, в ньому вміщено дані про діяльність окремих членів УІТ, про поповнення Товариства новими членами, ювілеї, втрати, проекти офіційних документів Товариства а також інформацію щодо українського наукового життя поза межами України.

"Бюлетень УІТ" за редакцією Р. Климкевича виконував інформаційну функцію, за його допомогою членам Товариства повідомлялося про заплановані найважливіші події, підводилися підсумки зробленого, подавалася інформація про фінансовий стан УІТ та надходження пожертв, наукові конференції та конкурси тощо. Важливі актуальні питання наукового розвитку та ролі й завдань в ньому Товариства піднімалися в редакційних статтях, авторами яких переважно були науковий секретар УІТ та редактор журналу "Український історик" Любомир Винар та редактор видання Роман Климкевич. У періодику міститься багато загальної інформації про українське наукове життя та Захід, діяльність окремих істориків, діяльність УІТ, що перетворює видання на важливе історичне та історіографічне джерело.

"Бюлетені" УІТ не мали усталеної структури, хоча певні рубрики повторювалися достатньо часто. В той же час можна стверджувати, що під варіаціями назв постійними стали рубрики про діяльність членів УІТ, Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство (далі - УГГТ), про журнал УІТ "Український істо-

рик" (дати - УІ), нових членів, ювілеї, некрологи, видання тощо У вступній статті до першої*) числа "Бюлетеню" "Від Управи Українського Історичного Товариства" пояснювалося мету видання: "Ми приступили до видавання Бюлетеня нашого Товариства, призначеного для внутрішнього вжитку, як також для загальної інформації про діяльність УІТ та індивідуальну працю наших членів... Наш Бюлетень сповнить ролю листка зв'язку між поодинокими членами УІТ, як теж збереже для майбутнього історика важливі дані про розвиток діяльності Товариства" [27,35].

Поруч з існуючими в архіві УІТ картотеками і приходно-видатковими книгами "Бюлетень" уможливорює відтворення складу активно*) членства Товариства. В умовах відсутності докладних біо-бібліографічних досліджень про багатьох українських істориків на Заході, "Бюлетень" є цінним історіографічним джерелом, бо його рубрика "З діяльності наших членів" включала стислий звіт про наукову працю та перелік публікації в різних українських і неукраїнських виданнях. Цю інформацію члени Товариства особисто надсилали до редакції. Узагальнення цих даних уможливорює доповнення та уточнення існуючих біографій та бібліографій. Перевірити достовірність інформації можливо за згаданими публікаціями та при співставленні з іншими джерелами. Рубрика про втрати Товариства дає можливість уточнення при потребі дат смерті вчених. Час від часу у виданні з'являлася рубрика "Успіх наших членів", де вміщувалися привітання з нагоди обрання на ту чи іншу посаду в українських та неукраїнських наукових інституціях, установах, виданнях, нагородження та відзначення тощо, що також дає важливу біографічну інформацію.

Важливе значення для розуміння принципів діяльності УІТ дають публікації його організаційних документів, програмних, підсумково-аналітичних статей про діяльність Товариства та його журналу. Співставлення згаданих у програмних статтях планів діяльності Товариства з інформацією підсумкових статей в "Бюлетені" та з іншими джерелами дає можливість зробити висновки, наскільки протягом 1967 - 1972 рр. УІТ вдалося реалізувати наукові та видавничі проекти, якою була співпраця з українськими та неукраїнськими науковими установами та об'єднаннями вчених. Одним із важливих напрямів діяльності УІТ було проведення наукових конференцій, як самостійних, так і в співпраці з іншими установами та організаціями. В "Бюлетені" ми знаходимо досить детальну інформацію про конференції, що відбулися до 1972 р-

На сторінках "Бюлетеню" неодноразово вміщувалося інформацію про діяльність інших наукових установ, з якими УІТ співпрацювало, зокрема Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства (президентом якого був О. Оглоблин, заступником - Л. Винар, секретарем-скарбником - Р. Климкевич), Українського Воєнно-Історичного Інституту (який після смерті М. Садовського очолив член УІТ і УГГТ відомий український геральдик Микола Битинський) та ін. Не було обійдено увагою й створення 5 квітня 1969 р. в Нью-Йорку Українського Соціологічного Інституту (УСІ) [27, 145], який на початковому етапі своєї діяльності діяв як автономний відділ УІТ.

Позиція УІТ в ситуаціях, що надумку його провідників, шкодили науці, також знайшла відображення на сторінках "Бюлетеню", в якому активно обговорювалися дискусійні питання наукового життя. Крім того, "Бюлетень" інформував членів УІТ про оголошення наукових конкурсів на написання історичних монографій [27, 74].

В "Бюлетені" також містилося багато повідомлень про організаційні аспекти діяльності УІТ та журналу "Український історик" - звернення до членів, передплатників журналу, повідомлення про вибори та склад Управи на різних етапах існування Товариства, легалізацію Товариства як неприбуткової організації в американському уряді, про становлення осередків УІТ в СІПА, Канаді та інших країнах, видання Товариства тощо. До числа 2 (26) за 1970 р. додавався запитник для членів УІТ, відповіді на який давали можливість оцінити та вдосконалити діяльність Товариства. Анкети-відповіді зберігаються в архіві УІТ в Кенті (США). В цілому, "Бюлетені УІТ" є виданням, яке сприяло координації праці членів Товариства та стало важливим джерелом до вивчення його історії у 1967- 1972 рр.

Подібним до "Бюлетенів" УІТ комплексним історіографічним джерелом є журнал "Український історик". Вдалу спробу визначити його місце в українській історіографії другої половини ХХ ст. зробила київська дослідниця Людмила Сакада [30: 28]. Вона ж проаналізувала джерельні матеріали, опубліковані на його сторінках [29, 321-335; 28, 201-224], справедливо стверджуючи, що важливим джерелом до історії УІТ "може слугувати сам журнал "Український історик", бо за всі роки його видання на його сторінках послідовно висвітлюється весь процес створення і діяльності інституції, офіційним друкованим органом якої став

цей часопис" [28, 202]. Дослідниця виокремила три основні групи публікацій джерельних матеріалів за критерієм їх достовірності: 1) публікації текстів інституційних документів, програмні статті засновників УІТ та такі матеріали наукової хроніки, що з'являлися в журналі виключно з тогочасних ситуаційних потреб науково-організаційної діяльності Українського Історичного Товариства; 2) документи, які були опубліковані через якийсь час після подій, з якими вони були пов'язані, що не виключало селективний підхід публікаторів до відбору документів, які публікувалися, "отже, присутній певний суб'єктивізм"; 3) джерела наративного типу [29, 321-322] (під ними Л. Сакада розуміє опублікований на сторінках журналу епістолярій та матеріали мемуарного характеру) [28, 202].

Без сумніву, журнал в цілому є джерелом до вивчення діяльності УІТ, але в такій якості можна розглядати не лише безпосередні публікації програмних чи інституційних документів, матеріалів хроніки, опублікований епістолярій і мемуари. Статистичний аналіз статей, рецензій і джерельних публікацій журналу свідчить про наукові зацікавлення членів Товариства, їх методологічні і концептуальні підходи до висвітлення тих чи інших наукових проблем. Програмні матеріали і статті дають уявлення про основні напрямні його діяльності. Публікації епістолярію, спогадів, звітів з діяльності Товариства, біографічних матеріалів (біографій, автобіографій, некрологів тощо) дають важливу інформацію як щодо діяльності УІТ, так і окремих його членів. Аналіз розділу "Хроніка" та всіх матеріалів, поміщених на сторінках часопису, уможливорює встановлення наукових пріоритетів членів УІТ, дозволяє простежити кількісні та якісні зміни у структурі журналу, авторському складі тощо. Власне, на основі вивчення сіагей журналу як історіографічного джерела сучасними українськими дослідниками зроблено вдалі спроби визначення внеску членів УІТ та журналу "Український історик" у розробку грушевськознавства, історії козацтва, історії церкви, історії української еміграції та інших наукових напрямів і тем. Справедливим є й твердження відомого українського дослідника Я.С. Калакури, що з подібною метою доцільно використовувати і видання інших установ, в яких були публікації, здійснені членами Товариства [26, 53-56], а також біографічні та інші матеріали, які стосувалися членів УІТ.

Значний масив джерел складає *епістолярій*, опублікований і неопублікований, що зберігається в архіві УІТ в Кенті (включає,

крім офіційного архіву Товариства та редакційного архіву журналу "Український історик", приватні архіви М. Антоновича, Л. Винара, Б. Винара, О. Домбровського, М. Ждана, О. Оглоблина, частково - Р. Климкевича), архіві Українського Діоцезіального Музею і Бібліотеки (Стемфорд, США), архіві Дослідницького центру імміграційної історії (The Immigration History Research Center) Міннесотського університету (Міннеаполіс, США), приватних архівів Т. Мацьковата О. Вінтоняка (Німеччина) та інших, в тому числі приватних, архівних колекцій. Епістолярій включає як офіційне, так і приватне листування, яке стосується різноманітних проблем діяльності товариства, дає важливі дані до уточнення біографій вчених, особливостей соціокультурного середовища їхньої праці, виявлення рис характеру тощо. Епістолярні джерела до історії УІТ від 1969 р. (зокрема, архівні матеріали були активно використані в публікації, присвяченій ювілею Н. Полонської-Василенко [12, 102-105]) публікуються на сторінках журналу "Український історик" і в інших виданнях. Значний масив листування опубліковано Л. Сакадою у збірнику, присвяченому Л. Винару [21, 673-778]. Частина цих матеріалів було передруковано з УІ, частину - опубліковано вперше (зокрема листи до проф. Любомира Винара відомого українського літературознавця Остапа Грицяя, письменника Юрія Лавріненка, д-ра філософії та довголітнього президента УВАН у Канаді Михайла Марунчака, проф. Мічиганського університету історика і політолога Ігоря Каменецького, відомого історика церкви о. Іринія Назарка та ін.). Листування Любомира Винара з головою осередку УІТ в Острозі Миколою Ковальським було опубліковано у збірці "Осягнення історії", присвяченій 70-річчю від дня народження відомого українського джерелознавця [25, 553-577]. Опубліковане листування з Л. Винарем І. Лисяка-Рудницького [Н, 145-151; 15, 175-196], Л. Биковського [7, 140-152], О. Оглоблина [19, 357-369; 6, 455-462], значний масив листування членів УІТ вміщено в "Українському історичному" [16, 227-245; 18, 244-276].

Листування членів Товариства, що зберігалось в приватному архіві члена УІТ відомого українського літературознавця, громадського та наукового діяча Юрія Бойка-Блохина, опубліковано Дариною Тетериною [31; 32]. Кілька листів, пов'язаних з історією УІТ 90-х років вміщено у книзі брата відомого історика Павла Грицака Петра "Спогади. Листування. Публіцистика" [20, 77, 120-121, 123, 128, 204, 212].

Інформацію про діяльність Товариства містять *спогади*, як неопубліковані, так і вміщені на сторінках "Українського історика" [13, 330-334; 34, 30-37 та ін.] й інших видань [10, 62-67; 23, 53-60 та ін.]. а також деякі в цілому науково-аналітичні статті' написані членами УГГ, що надас їм характеру спогадів [22, 22-44]. Серед неопублікованих - спогади О. Домбровського (архів У ІТ в Кенті), М. Чубатого (архів Українського Діоцезіального Музею і Бібліотеки (Стемфорд, США)) та ін. З опублікованих використано спогади Л. Биковського, Б. Винара, Ю. Луцького, Н. Полонської-Василенко, М. Слабошпицького, Ю. Шевельова та ін. Незважаючи на дещо суб'єктивний характер таких джерел, вони є важливим матеріалом до відтворення різних аспектів історії Товариства, біографій окремих вчених, соціокультурних умов наукового життя.

Щоденникові записи засновника, організатора та багаторічного наукового секретаря й теперішнього президента Товариства Л. Винара., які велися від 40-х років ХХ ст. і зберігаються в приватному архіві вченого, містять важливу інформацію про тогочасне наукове життя, погляди молодого тоді українського дослідника на розвиток української зарубіжної науки.

Опубліковані інтерв'ю з членами Товариства як містять інформацію до його історії, так і дають уявлення про бачення окремими членами УІТ тогочасних наукових проблем і шляхів їх розв'язання. Враховуючи часову перспективу, важливими є сучасні оцінки процесів, що тоді відбувалися, причин успіхів і прорахунків в діяльності Товариства.

Для встановлення біографічних даних членів Товариства важливе значення мають різні види *біографій* - автобіографії, біографічні нариси, некрологи, анкети з біографічними даними. Частина їх друкувалася на сторінках УІ та інших видань (за винятком членських анкет, які всі залишилися недрукованими), а частина залишилася в рукописах (автобіографії О. Домбровського, О. Оглобина, Н. Полонської-Василенко, М. Чубатого, Р. Климкевича та ін.). Враховуючи важливість відтворення біографій членів Товариства, серед яких були як достатньо відомі, так і майже невідомі сьогодні на батьківщині українські вчені, це джерело має непересічне значення.

Різноманітні *наукові публікації* членів УІТ, здійснені окремими книгами, а також у вигляді статей на сторінках різноманітних наукових видань, в першу чергу, журналу "Український історик",

розкривають тематику наукових дослідів членів Товариства, методологію наукових досліджень, археографічних публікацій, допомагають визначити їхній внесок у розвиток української історичної науки, містять інформацію про наукову, організаційну, видавничу, викладацьку та іншу діяльність окремих членів УІТ, сприяють встановленню складових їхніх біографій.

У дослідженні в якості джерела, яке сприяло виявленню наукових публікацій окремих дослідників, використано також *бібліографії* членів УІТ. При цьому важливе значення мають як бібліографії, видані окремими книгами, так і окремі згадки бібліографічного характеру в інших джерелах: в "Українському історичному", "Бюлетенях" Товариства, виданнях інших наукових установ. Важливе значення мала бібліографія бібліографій українських вчених, частина яких є членами УІТ, підготовлена київським дослідником О. Ясем [35, 404-424].

Важливе значення мають *фотодокументи*, що зберігаються в архіві УІТ і включають іконографічні матеріали, а також висвітлюють епізоди діяльності Товариства. Частина цих матеріалів опубліковано. В архіві УІТ зберігається також значна кількість *фонодокументів*, зокрема магнітофонні записи наукових доповідей, конференцій, дискусій, інтерв'ю (під час радіопередач і телефонних розмов), які уможливають ознайомлення з доповідями, що виголошувалися, але досі не були опубліковані у вигляді статей, з перебігом наукових дискусій, розкривають погляди окремих членів Товариства на його діяльність. Окреме місце в цій групі джерел посідають інтерв'ю, записані на магнітний носій автором дослідження.

В цілому, подані джерела складають автентичну і репрезентативну джерельну базу для дослідження історії УІТ. При умові співставлення інформації вони дають унікальну можливість виявити глибинні чинники і механізми його діяльності, наукової праці його окремих членів в загальному контексті тогочасної історіографічної ситуації.

Джерела та література

1. Архів УІТ в Кенті. - Ф. "Роман Климкевич". - Спр. "Автобіографічні матеріали".
2. Атаманенко А. "Бюлетень Українського Історичного Товариства" як джерело до його історії// Збірник праць Науково-дослідного

центру періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Львів, 2005. - Вип. 13. - С. 284-305.

3. Атаманенко А. "Бюлетень Української Вільної Академії Наук" за 1946 рік як джерело до вивчення української історичної науки в діаспорі // Український археографічний щорічник. Нова серія. - Вип. 7. Український археографічний збірник. Т. 10. - Київ; Нью-Йорк: Видавництво М.П. Коць, 2002. - С. 133-143.

4. Атаманенко А. "Бюлетень" Української Вільної Академії Наук 1946 - 1947 рр. як джерело до вивчення діяльності УВАН у Німеччині // Вісті УВАН. - Т. 3. - Нью-Йорк, 2004. - С. 31-45.

5. Атаманенко А. Джерела до історії Українського історичного товариства: бюлетень й обіжні листи // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства / Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острого: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006. (Серія УІТ "Історичні джерела"). - С. 12-33.

6. Атаманенко А. До історії української історичної науки в діаспорі: лист Олександра Оглоблина до Любомира Винара // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. - Вип. 173-174. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. - Чернівці: Рута, 2003. - С. 455-462.

7. Атаманенко А. Історія української історичної науки в листах Лева Биковського до Любомира Винара // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України: Історіографія і джерелознавство в часовому вимірі. Міжвузівський зб. наук праць. - Дніпропетровськ: РВВ - ДНУ, 2003. - С. 140-152.

8. Атаманенко А. Літопис Української Вільної Академії Наук про наукові установи // Український історик. - Т. XXXVIII. - 2001. - С. 178-194.

9. Безушко В., Рудницький Я. Видання УВАН у першому десятилітті. 1945 - 1955. - Вінніпег, 1955.

10. Биковський Л. Наша співпраця: риси до портрета Л. Винара // На службі Клію: Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. - Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. - С. 62-70.

11. Винар Л. Моя історіографічна дискусія з Іваном Лисяком-Рудницьким // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Професіоналі: історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича. - Львів, 1998. - С. 145-151.

12. Винар Л. Професор Наталія Полонська-Василенко і Українське Історичне Товариство // Український історик. - 1969. - Т. 6. - Ч. 1-3 (21-23). - С. 102-105.

13. Винар Л. У пам'ять Марії Ковальської-Биковської (1910-1996) // Український історик. - 1997. - Т. 34. 4.1-4 (132-135). - С. 330-334.

14. Винар Л. Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство: Генеза і діяльність // Український історик. - Т. ХБ. - 2003. - Ч. 1-5 (156-160). - С. 141-170.

15. Винар Л., Атаманенко А. /Джерела до історії української науки: з листів Івана Лисяка-Рудницького / 7 Український Історик. - Т. ХЫИ. - Ч. 1-3 (169-171): Третій міжнародний конгрес істориків. Нью-Йорк; Київ; Львів; Острого; Торонто; Париж, 2006. - С. 175-196.

16. Винар Л., Атаманенко А. Епістолярні джерела до історії Українського Історичного Товариства // Український історик. - Т-ХГ: Сорокаліття "Українського Історика". Ювілейне видання. - Нью-Йорк; Київ; Львів; Острого; Торонто; Париж, 2003. - С. 414-478.

17. Винар Л., Атаманенко А. Епістолярні джерела до історії Українського Історичного Товариства // Український історик. - Т-ХЫ: Другий Міжнародний конгрес українських істориків. - Нью-Йорк; Київ; Львів; Острого; Торонто; Париж, 2004. - С. 227-245.

18. Винар Л., Атаманенко А. З архіву УІТ // Український історик. - Т-ХЫІ: Сорокаліття Українського Історичного Товариства. 2005. - Ч. 2-4 (166-168). - С. 244-276.

19. Винар Л., Атаманенко А. З листів Олександра Оглоблина про Михайла Грушевського // Український історик. - Т. ХЕШ/ХЕІУ. - Ч. 4 (172) /1-2 (і 73-174): До 140-ліття від дня народження М. І. Грушевського. - Нью-Йорк; Київ; Львів; Острого; Торонто; Париж, 2006/2007. - С. 357-369.

20. Грицак П. Спогади. Листування. Публіцистика. Перемишль, 2006.

21. Джерельні матеріали (Упор. Людмила Сакада) // На службі Клію... - С. 673-778.

22. Домбровський О. До історії відносин між УВАН, УІТ і НТШ // Вісті УВАН. - Ч. 2 / Ред. Олександр Домбровський. - Нью-Йорк: УВАН у США, 2000. - С. 27-44.

23. Домбровський О. Любомир Винар зблизка // На службі Клію... - С. 53-60.

24. Домбровський О. Олександр Оглоблин і Українське Історичне Товариство // Український історик. - 1989. - Т. 26. - Ч. 4 (104). - С. 30-37.

25. Епістолярні джерела до утворення осередку УІТ в Острозі / З архівних матеріалів (Передмова Любомира Винара, упорядники Алла та Віктор Атаманенко) // Осягнення історії: Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя. - Острого; Нью-Йорк, 1999. - С. 553-577.

26. Калакура Я. Джерелознавство в дослідницькій діяльності Українського Історичного Товариства // Український історик. 1995. - Т. XXXII. - Ч. 1-4 (124-127). - С. 53-56.

27. Матеріали до історії Українського Історичного Товариства/ Ред. Л. Атаманенко. Нью-Йорк; Острого: Українське Історичне Товариство. Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006. (Серія УТТ "Історичні джерела").
28. Сакада Л. "Український історик": генеза, тематика, постаті.- Нью-Йорк; Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2003. (Історіографічні студії, т. 1).
29. Сакада Л. Джерела до історії Українського Історичного Товариства на сторінках журналу "Український історик" // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених і аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. - Т. 4. - Київ 1999. - С. 321-335.
30. Сакада Л. Журнал "Український історик" в українській історіографії ХХ ст. // Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06. - Київ, 2000.
31. Тетерина Д. Життя і творчість Юрія Бойка-Блохіна. До 70-річчя діяльності. - Мюнхен; Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998.
32. Тетерина Д. Ідеал провідника. Документальне наукове видання. - Т. ІV. - Мюнхен; Київ, 2000.
33. Хімка М., Атаманенко А. "Літопис Української Вільної Академії Наук" (1946 - 1948) // Українська періодика: історія і сучасність. Доп. та повідомл. дев'ятої Всеукраїнської наук.-теорет. конф. Львів, 28-29 жовтня 2005 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики / За ред. М. Романюка. - Львів, 2005. - С. 188-194.
34. Четверть століття українського чину. Міжнародні українознавчі конференції в Іллінойському університеті в Урбана-Шампейні (США). 1982 - 2006 / Упор. В. Сергійчук та Я. Розумний. - Київ: Київський національний університет, Центр українознавства, 2006.
35. Ясь О. Персональна бібліографія істориків України (Матеріали до бібліографії бібліографій) // Спеціальні історичні дисципліни і питання теорії та методики. - Ч. 8-9. У 2-х частинах. — Ч. 1: Збірник наукових праць на пошану відомого вченого, історика-українознавця, академіка Української Мазепино-Могилянської Академії Наук (м. Оттава, Канада) Ярослава Івановича Дзири. - К, 2002. - С.404-424.0